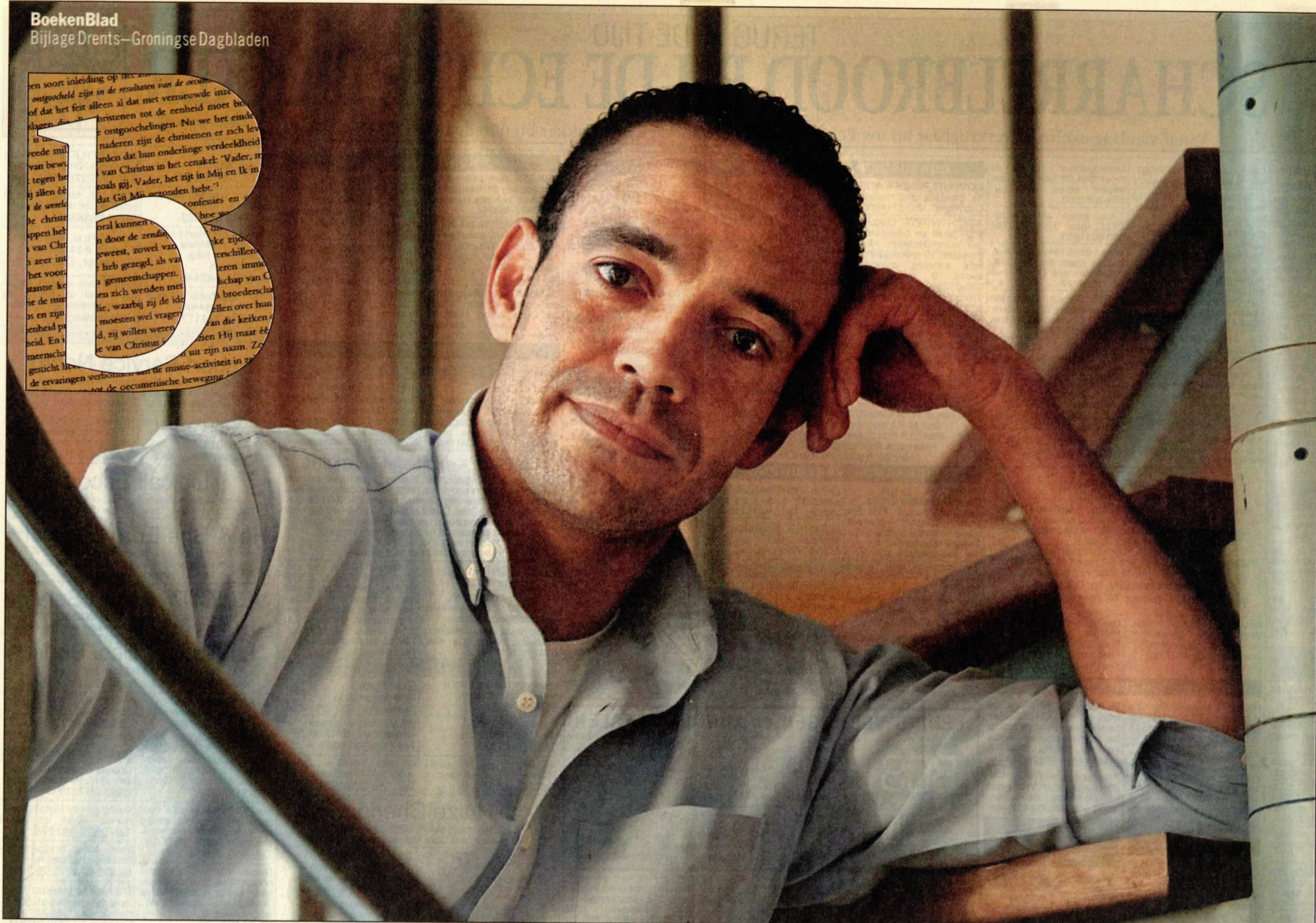

Ik-schrijver

en soort inleiding op het...
ontgoocheld zijn in de resultaten van de oecum...
of dat het feit alleen al dat met vernieuwde inza...
slagen die... christenen tot de eenheid moet be...
is de... ontgoochelingen. Nu we het einde...
naderen zijn de christenen er zich lev...
veede mil... onderlinge verdeeldheid...
orden dat hun onderlinge verdeeldheid...
van Christus in het cenakel: "Vader, m...
zoals gij, Vader, het zijt in Mij en Ik in...
dat Gij Mij bezonden hebt."

Toral kunnen... hoe wa...
n door de zending... ke zij...
geweest, zowel van... verschillen...
heb gezegd, als van... teren immo...
u gemeenschappen... schap van C...
en zich wenden met... broederscha...
tie, waarbij zij de ide... ellen over hun...
moesten wel vragen... van die kerken...
id, zij willen weten... zien Hij maar éé...
e van Christus... uir zijn naam. Zo...
gesticht he... tie missie-activiteit in z...
de ervaringen verbonden met de oecumenische beweging...

◀ Stephan Sanders: „Die grote roman is het zoveelste bewijs dat ik van mezelf moet leveren. Zo'n roman geeft me meer bestaansrecht.”

Stephan Sanders met monoloog te gast bij literatuurfestival Winterschrift

'Intellectueel moet de wereld ontregelen'

Het werk van schrijver Stephan Sanders bestaat voor een belangrijk deel uit een kruisbestuiving tussen fictie en journalistiek. Zijn theatermonoloog 'Mijn grote, sterke vriend' wordt zaterdag 27 februari op de planken gebracht door Gustav Borreman van theater Cosmic tijdens het Groninger literatuurfestival Winterschrift, waarna Sanders wordt geïnterviewd. De monoloog verscheen oorspronkelijk in de bundel 'Max 36', een door Jessica Durlacher samengestelde bloemlezing uit 1992, waarin werk van schrijvers beneden de 36 jaar was opgenomen. De afgelopen jaren heeft Sanders als schrijver niet veel meer van zich laten horen. Hij was regelmatig te zien in het VPRO-programma 'Zeeman met boeken' en anderhalf jaar geleden startte hij samen met schrijver Anil Ramdas het tweewekelijkse programma 'Het blauwe licht', waarin televisiefragmenten worden becommentarieerd. Ook is hij bekend als columnist voor de Volkskrant. Kunnen we nog een boek van hem verwachten? „Ik slik nu al zo'n anderhalf jaar antidepressiva.” Een gesprek in zijn woning in Amsterdam, met uitzicht op de Amstel.

Stephan Sanders debuteerde in 1989 met *Gemengde ervaring, gemengde gevoelens*, een essay naar aanleiding van de affaire rond de schrijver Salman Rushdie. Daarna was het soms moeilijk uit te maken of hij zich toelegde op het schrijven van journalistieke stukken of fictie. De verhalen in zijn bundel *Ai Jamaica!* uit 1992 lijken op reportages, terwijl zijn columns uit de bundel *Connie Francis, of de onschuld van Amerika* uit 1993 veel gemeen hebben met korte verhalen. Daarnaast schreef hij een verhaal en een novelle die duidelijk binnen de fictieve wereld passen. In zijn in 1994 verschenen novelle *De grote woede van M.* staat een homoseksuele relatie met sado-masochistische trekjes centraal, evenals in de theatermonoloog *Mijn grote, sterke vriend*.

Door **Jacob Moerman**
Foto's **Marcel Israel**

Sanders schreef de monoloog toen hij als 'writer in residence' een half jaar in Minneapolis woonde. „Die plaats heeft zo ongeveer het meest ongelukkige klimaat van de Verenigde Staten,” weet hij zich nog goed te herinneren. „Je hebt daar de strengste winters van heel Amerika. Toen ik daar arriveerde, lag er een pak sneeuw van anderhalve meter. En dat pak lag er nog steeds toen ik vertrok. Mensen in Minneapolis hebben soms last van *cabin fever*, het gevoel dat je volledig opgesloten zit en niet kunt ontsnappen. Ik had temperaturen van min 35 meemaakt, dus ik was geheel in de stemming om een stuk te schrijven waarin claustrofobie centraal staat. Die claustrofobie komt in de monoloog niet alleen tot uitdrukking in het landschap, maar ook in de verhouding tussen die twee mannen. Het was mijn idee om het geestelijke sado-masochisme, dat je natuurlijk in iedere verhouding aantreft, te materialiseren. De kwetsuren tussen twee mensen wilde ik heel duidelijk gezegd hebben, hoe de ene mens de andere kan koloniseren.”

En kreeg je dat idee door de kou?

„Als je zoals ik over verhoudingen nadenkt, kom je al snel bij dat onderwerp terecht. De machtsstrijd is een van de essenties binnen een relatie. En die vind ik nu eenmaal interessant. Binnen een verhouding probeer je natuurlijk die machtsverhouding zoveel mogelijk te neutraliseren. En dat is misschien het moeilijkste dat er is.”

Heb je de indruk dat de machtsverhoudingen tussen twee mannen een grotere rol spelen dan die tussen een man en een vrouw?

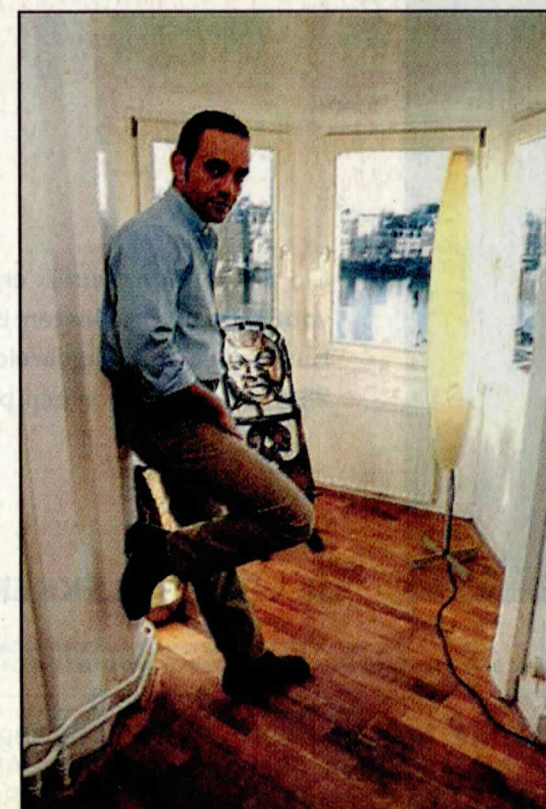
„Dat zou ik niet weten. Als man heb je nu eenmaal geleerd om de veroveraar te zijn. Mannen en vrouwen kunnen natuurlijk altijd terugvallen op een soort klassiek rollenpatroon. Binnen een homoseksuele relatie kom je dat patroon niet tegen. Ik ben in principe een homoseksueel die niet al te vast aan zijn principes vast blijft hou-

den. Ik heb dus wel eens een relatie met een vrouw gehad en dat vond ik een stuk gemakkelijker. Bovendien merkte ik dat het met een vrouw veel vanzelfsprekender is om in het openbaar te laten zien dat je van elkaar houdt en een stel bent. De gebaren tussen twee mannen zijn nooit onbeladen, hoe vrij en tolerant Amsterdam dan ook mag zijn.”

Lastig

Ook in 'De grote woede van M.' speelt de homoseksualiteit een vooraanstaande rol. Bovendien bespeur ik een soort afkeer van een bepaalde omgang tussen homoseksuele mannen. Klopt dat?

„Ik heb me in die novelle vooral gebogen over de vraag hoe twee mannen met elkaar kunnen verkeren en tegelijkertijd de vriendschap kunnen bewaren. Die vriendschap tussen twee mannen verhoudt zich heel lastig in combinatie met een seksuele relatie. Binnen vriendschap past geen jaloezie, maar die sluipt natuurlijk in een relatie op het moment dat je met elkaar naar bed bent geweest. Ik vind dat binnen de homo-cultuur de nadruk veel te veel op het seksuele is komen te liggen. Daardoor zijn de vriendschappen tussen twee mannen naar de achtergrond gedrukt. En dat vind ik jammer, want vriendschap is voor mij veel belangrijker. Heel veel mannen hebben zich tot wijven laten maken. Ik kan daar niet aan meedoen, ben nooit geschikt geweest als nicht. Toen ik voor de eerste keer in een nichtencafé kwam, vroeg iemand aan mij of ik wel zeker wist dat ik homofiel was. Ik gedroeg me blijkbaar niet meisjesachtig genoeg.”

▲ De schrijver in zijn woning aan de Amstel.

'De grote woede van M.' is je laatste prozawerk. Hoe komt dat?

„In 1996 had ik me voorgenomen om een groot boek te schrijven. Maar in die tijd ging het niet goed met me. Ik leed aan een zware depressie. En dat is niet de ideale situatie om een groot werk te schrijven, dat kan ik je wel vertellen. Ik was al lang blij dat ik nog de dingen kon blijven doen die ik deed, namelijk columns schrijven en werken voor de televisie. Alleen de laatste tijd ben ik weer veel aan het schrijven, vooral toneel. Dat zie ik als een opmaat voor dat grote boek dat nog steeds in mijn hoofd zit.”

Vaardigheid

Leed je werk voor de televisie dan niet onder die depressie? Stephan Sanders maakt immers altijd de indruk goed in zijn vel te zitten.

„Misschien zou het inderdaad wel eens goed zijn om flink depressief voor een camera te gaan zitten. Alleen mensen die mij goed kennen, konden in die tijd wel merken dat er iets met mij aan de hand was. Als je depressief bent, krijg je een wat maskerachtig uiterlijk. En het kost je ongehoorlijk veel energie om iets te zeggen of ergens vreugde aan te ontlenen. Maar daarnaast ben ik goed in het camoufleren. Als je een tijdje voor de televisie heb gewerkt, krijg je die vaardigheid bijna automatisch.

„Ik slik nu al zo'n anderhalf jaar antidepressiva. En daar voel ik me goed bij. Ik heb de afgelopen acht jaar een paar keer per week psychoanalytische gesprekken gehad, ook omdat ik die interessant vind. Die zie ik als een soort cursus, waardoor ik het wegnemet van de psyche enigszins in kaart kan brengen. Het is een luxe wanneer je een aantal uren per week mag praten over jezelf tegenover een heel goede verstaander die slimme suggesties geeft. Maar ik heb gemerkt dat een depressie nauwelijks door gesprekken kan worden veranderd. Vroeger bestond het idee dat een depressief iemand vooral veel zou moeten praten over zijn problemen. Maar dat gepraat lost wat dat betreft niets op. En vroeger waren medicijnen ook uit den boze. Ik ben nu blij dat een depressie op die manier kan worden bestreden.

„Als je depressief bent, is het alsof je je in een groot grijs gebied bevindt. Het is echt een kwestie van overleven. Opstaan en denken: Jezus, hoe zorg ik ervoor dat ik de volgende minuut haal. En dat gevoel gaat de hele dag door. Van alle plezier-tjes in het leven kun je niet meer genieten. Als ik depressief ben, kan zelfs Bach me niet beter laten voelen. Je kunt dan namelijk helemaal niets voelen. De laatste depressie heeft een half jaar geduurd.”

Superego

Had je wens om het Werk der Werken te schrijven met het ontstaan van die depressie te maken?

„Ongetwijfeld. Mijn ouders hebben me geadopteerd, waardoor ik altijd het gevoel heb gehad dat ik een soort aankoop ben geweest. En een aankoop die niet bevalt, kun je ruilen. Als kleuter wilde ik daardoor al zo'n leuk mogelijke zoon zijn. Een zoon die zijn ouders niet teleurstelt. Ik had altijd een soort superego in mijn

hoofd zitten dat mij opdrachten verstrekke. En die opdrachten waren nooit gering. De vanzelfsprekendheid van mijn aanwezigheid heb ik nooit gevoeld. Daardoor had ik altijd een enorme bewijsdrift. En die grote roman is het zoveelste bewijs dat ik van mezelf moet leveren. Zo'n roman geeft me meer bestaansrecht.”

Als wat voor soort schrijver zie je jezelf?

„Ik zie mezelf heel duidelijk als een ik-schrijver. En ik hou ervan om de grenzen tussen fictie en documentaire af te tasten. Als auteur moet je natuurlijk altijd heel goed weten waar je over schrijft. En of je die informatie nu uit andere boeken haalt of uit het feit dat je goed hebt geleerd om in jezelf te kijken, dat maakt niet zoveel uit.”

Ik dacht dat jij de klassieke betekenis van het woord intellectueel vertegenwoordigt: iemand die zich bemoeit met maatschappelijke vraagstukken.

„Ja, maar ik heb ook altijd een klassieke intellectueel willen worden. En ik vind dat je een intellectueel moet zien zoals je een metselaar ziet. Ik beschouw het werk van een intellectueel dan ook als functioneel: iemand die schrijft, ideeën voortbrengt en daarvoor betaald krijgt. Het is gewoon een vak. En de taak van de intellectueel is volgens mij dat hij de wereld moet ontregelen.”

Valt je werk voor de televisie ook onder dat vak? „Ja.”

Heb je ook het gevoel dat jij en Anil Ramdas een voortrekkersrol hebben? De kijkers zien immers twee keurig articulerende gekleurde jongemannen, die zich op een intellectueel niveau buigen over maatschappelijke vraagstukken.

„Ik zal je een verhaal vertellen. Als je voor mijn huis de brug oversteekt, kom je in Amsterdam-Oost terecht. Daar wonen heel veel Marokkanen, Turken en Surinamers. Vaak komen van die jongens van een jaar of zestien op die brommertjes op me af. Dat zijn jongens die je er niet van verdenkt dat ze het programma *Het blauwe licht* kennen. En die steken dan de duim naar me op! Dat vind ik eigenlijk wel ontroerend. Ze ontlenen blijkbaar een soort trots aan het feit dat twee gekleurde mannen regelmatig een televisieprogramma presenteren.

„Maar daarnaast heb ik me nooit gekleurd gevoeld, omdat ik door Nederlandse ouders ben opgevoed. Het is alleen vreemd dat er zo weinig gekleurden op de televisie verschijnen. En wanneer ze te zien zijn, mogen ze vaak over het feit praten dat ze gekleurd zijn. Anil Ramdas en ik doen daar gelukkig niet aan mee. Als we dus een voorbeeldfunctie hebben, is die mooi meegenomen.”

Het literatuurfestival Winterschrift wordt van vrijdag 26 tot en met zondag 28 februari in de Stadsschouwburg in Groningen gehouden. Behalve Stephan Sanders geeft een groot aantal schrijvers en dichters acte de présence, onderwie C.O. Jellema, Joost Zwagerman, Josephine Jasperse, Guillaume Pool, Albertina Soepboer, Arthur Japin, Anne Vetter, Barbara Stok, Elsbeth Etty, Michaël Zeeman, Herman Franke, Mensje van Keulen en Jules Deelder, Herman Brood en Bart Chabot.